

HERINNERINGEN AAN DE TOEKOMST

SIRI HUSTVEDT BIJ DE BEZIGE BIJ

De blinddoek

Het verdriet van een Amerikaan

Een geschiedenis van mijn zenuwen

De zomer zonder mannen

Wat me lief was

De vlammende wereld

Siri Hustvedt

Herinneringen aan de toekomst

Vertaald door Caroline Meijer en Jeske van der Velden

Met illustraties van de auteur

2019

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2019 Siri Hustvedt
Copyright Nederlandse vertaling © 2019 Caroline Meijer en
Jeske van der Velden
Oorspronkelijke titel *Memories of the Future*
Oorspronkelijke uitgever Simon & Schuster, New York
Omslagontwerp Moker Ontwerp
Foto auteur Outi Törmälä
Vormgeving binnenwerk Peter Verwey, Heemstede
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 4990 5
NUR 302

debezigebij.nl

HOOFDSTUK EEN

Jaren geleden verruilde ik de weidse vlakten van landelijk Minnesota voor het eiland Manhattan om op zoek te gaan naar de held van mijn eerste roman. Toen ik er in augustus 1978 arriveerde, was die held nog niet echt een personage maar eerder een ritmische mogelijkheid, een vrucht van mijn verbeelding in embryonale vorm, iets wat voelde als een metrum waarvan de slagen gelijk opgingen met mijn voetstappen door de straten van de stad. Ik denk dat ik hoopte in hem mezelf te ontdekken, te bewijzen dat hij en ik elk verhaal dat ons zou toevallen waard waren. Ik was niet op zoek naar geluk of troost in New York. Ik was op zoek naar avontuur en ik wist dat een avonturier moet lijden voordat hij na ontelbare beproevingen te land en ter zee weer thuiskomt of door de goden wordt weggevaagd. Wat ik toen niet wist en nu wel: al schrijvend werd ook ik geschreven. Het boek was al lang voor ik de prairie verliet begonnen. In mijn brein stonden al tal van kladversies van een detectiveverhaal gegrift, maar dat betekende nog niet dat ik wist hoe het er in werkelijkheid uit zou komen te zien. Mijn ongevormde held en ik waren op weg naar een plaats die weinig meer was dan een glimmend verdichtsel: de toekomst.

Voor het schrijven van de roman had ik mezelf precies twaalf maanden gegeven. Als mijn held aan het eind van de eerstvolgende zomer dood ter wereld kwam of niet levensvatbaar bleek of zo'n droogstoppel dat zijn leven geen

commentaar verdiende, met andere woorden, als hij toch geen held was, dan zou ik hem en zijn roman achter me laten en me op de voorouders van mijn doodgeboren (of mislukte) jongen storten, de bewoners van de boekdelen in de fantoomsteden die wij bibliotheken noemen. Ik had een promotieplaats in de vergelijkende literatuurwetenschap bemachtigd aan Columbia University en op mijn vraag of ik een jaar later mocht beginnen, had ik van de onzichtbare autoriteiten een langdradige brief ontvangen waarin mijn verzoek werd ingewilligd.

Een donkere kamer met keukenblok, een nog donkerder slaapkamertje, een piepklein zwart-wit betegeld badkamertje en een kast met doorzakkend plafond aan West 109th Street, nummer 309, kostten me 210 dollar per maand. Het was een naargeestig flatje in een bladderend, geblutst, gehavend gebouw, en als ik ook maar ietsje anders in elkaar had gezeten, een fractie wereldwijzer was geweest of een tikkeltje minder belezen, dan zouden mijn ambities en ik in de stinkende zomerhitte zijn weggekwijsd door de galgroene verf en het uitzicht op twee grauwe bakstenen muren, maar de manier van kijken die dat vereiste, hoe subtiel verschillend ook, was mij toen nog vreemd. Lelijk was mooi. Ik behing de gehuurde kamers met de betoverde zinnen en alinea's die ik naar believen uit de vele boekdelen in mijn hoofd lichtte.

Zijn brein vulde zich met alles wat hij in zijn boeken las, zowel met betoveringen als met twisten, veldslagen, tweegevechten, verwondingen, galanterieën, minnekozerijen, tegenslagen en de onwaarschijnlijkste onzin; en zijn verbeelding werd zo geprikkeld, dat hij dat hele stelsel wonderlijke spinsels als waar ging beschouwen en er voor hem niets waarders op de wereld bestond.

In mijn herinnering hebben mijn eerste momenten in mijn eerste woning iets stralends dat niets met zonlicht te maken heeft. Ze stralen van een idee. Toen de borg was overgemaakt, de eerste maand huur betaald en de deur achter de gedrongen, grijnzende conciërge meneer Rosales dichtgevallen, gooide ik mijn armen triomfantelijk in de lucht en danste ik in mijn van zweet doordrenkte T-shirt mijn eigen versie van de horlepiep op de kale vloerplanken.

Ik was drieëntwintig en had een bul in de filosofie en Engels op zak van St. Magnus College (een kleine instelling voor geesteswetenschappen in Minnesota gesticht door Noorse immigranten), vijfduizend dollar op de bank (die ik bij elkaar had gespaard door na mijn afstuderen een jaar lang kosteloos bij mijn ouders te wonen en in mijn geboortestad Webster achter de bar te staan), een Smith Corona-schrijfmachine, een gereedschapskist, door mijn moeder geschonken kookgerei en zes verhuisdozen vol boeken. Ik timmerde een bureau van een paar houten balken en een stuk spaanplaat. Ik kocht twee borden, twee mokken, twee glazen, twee vorken, twee messen en twee lepels in afwachting van de toekomstige geliefde (of reeks geliefden) met wie ik, na een nacht van uitzinnig rampetampen, een ontbijt van toast en eieren wilde kunnen eten, dat, bij gebrek aan een eettafel en stoelen, zittend op de vloer zou worden genuttigd.

Ik weet nog hoe de deur achter meneer Rosales dichtviel en ik herinner me mijn uitbundige stemming. Ik herinner me de twee kamers van mijn oude woning en in gedachten kan ik van de ene naar de andere lopen. Ik zie de ruimte zo voor me, maar de precieze compositie van de barsten in het slaapkamerplafond, de grillige kartellijnen en het ragfijne bloemwerk van haarscheurtjes waarvan ik weet dat ze er waren omdat ik er eindeloos naar heb liggen staren, kan ik

eerlijk gezegd niet meer beschrijven, en evenmin herinner ik me hoe groot de koelkast precies was, maar ik geloof aan de kleine kant. Wel weet ik bijna zeker dat hij wit was en afgeronde hoeken had, geen scherpe. Hoe meer herinneringen ik probeer op te halen, hoe meer details er naar boven zullen komen, maar die kunnen evengoed verzonnen zijn. En daarom zal ik niet nader ingaan op, om maar iets te noemen, het uiterlijk van de aardappels die achtentertig jaar geleden op mijn bord lagen. Ik zal je niet vertellen of ze gekookt waren of lichtjes gebakken of gegratineerd of gefrituurd want dat kan ik me niet herinneren. Ben jij een van die lezers die genoeg scheppen in memoires vol onmogelijk gedetailleerde herinneringen, dan heb ik een nieuwtje voor je: vertrouw nooit een auteur die beweert dat de opgebakken piepers van meer dan een kwarteeuw geleden hem of haar nog levendig voor ogen staan.

En zo arriveer ik in de stad waarover ik al sinds mijn achtste droom zonder er ooit een voet te hebben gezet (als kind vroeg ik me altijd af hoe je verder moest lopen als je je voet ergens had neergezet).

Zo dus arriveer ik in de stad die ik ken uit films en boeken en die New York is maar tegelijk ook andere steden, Parijs en Londen en Sint-Petersburg, de stad waarin helden voor en tegenspoed kennen, een echte stad die tegelijk ook een denkbeeldige stad is.

Ik herinner me het spookachtige licht dat op 25 augustus, de eerste nacht dat ik in flat 2B sliep, door de kapotte jaloezieën naar binnen viel. Ik zei tegen mezelf dat ik een nieuw gordijn nodig had omdat het anders nooit echt donker zou zijn in de kamer. De lucht was zwaar van de hitte.

De lakens waren klam van mijn zweet en ik had wrede en heldere dromen, maar tegen de tijd dat ik de volgende ochtend een mok koffie voor mezelf had gemaakt en naar het schuimrubberen matras had gedragen om hem daar leeg te drinken, was ik ze vergeten. In mijn eerste week in New York was ik 's ochtends aan het schrijven en reisde ik 's middags rond met de metro. Ik had geen bestemming voor ogen, maar weet nog dat mijn hart sneller ging kloppen als ik in de rammelende ondergrondse door de ingewanden van de stad raasde en dat mijn pas ontdekte vrijheid bijna te mooi leek om waar te zijn. Een toegangsmuntje kostte vijftig cent en zolang je niet via de trap naar buiten ging, kon je overstappen zo vaak je wilde zonder opnieuw te hoeven betalen. Ik tufte van noord naar zuid met de IRT, zoefde per sneltrein over de A-lijn, flitste van west naar oost met de shuttle, verkende de kronkels van de L en als de F bij Smith en Ninth Street bovengronds kwam en ik plotseling zicht kreeg op het dampende Brooklyn met zijn swingende combo van oprijzende betonblokken, pakhuizen en reclameborden, dan verscheen er een glimlach op mijn gezicht. Zittend of staand in een wagon en heen en weer geschud door het stoppen en weer optrekken, bewees ik eer aan de alomtegenwoordige graffiti, niet omdat die mooi was maar omdat er een opstandige geest uit sprak, een geest die ik in me wilde opzuigen en in mijn eigen creatieve scheppingen hoopte te evenaren. Ik laafde me aan het geknars van de treinstellen en aan de stem van de omroeper wiens mededelingen door de luidspreker veranderden in een onverstaanbaar maar sonoor gekraak. Ik verwelkomde het gedrang van de mensenmassa als ik in een collectieve golf de deur uit werd gestuwd en dacht aan Whitmans woorden: 'met mijzelf gedesintegreerd, iedereen gedesintegreerd en toch onderdeel van het systeem'. Ik wilde deel uitmaken van dat

systeem. Ik wilde iedereen zijn. Ik luisterde naar alle talen die werden gesproken, sommige herkenbaar – Spaans, Mandarijn, Duits, Russisch, Pools, Frans, Portugees – en sommige die ik nog nooit gehoord had. Ik genoot van de verscheidenheid aan huidskleuren om me heen, want in Webster was ik overvoerd geraakt met lutherse fletsheid in al haar verhitte tinten, van roze tot rood tot boerenbruin verbrand.

Ik observeerde de klaplopers en bedelaars en zwerfsters in diverse stadia van verloedering door het leven op straat. Jaren voor ik in New York kwam wonen hadden de toenmalige instanties de deuren van de psychiatrische instellingen opengezet en de patiënten de twijfelachtige vrijheid in gezonden. Gekken scharrelden over de perrons, pulkend aan hun wonden. Sommigen schreeuwden verzen uit. Anderen zongen of jammerden of preekten over de komst van Jezus of de toorn van Jehova, en weer anderen zaten stilletjes in een gitzwart hoekje, gereduceerd tot wanhopende, lege omhulsels. Ik inhaleerde de stank van hun ongewassen lijven, een geur die geheel nieuw voor me was, en hield mijn adem in.

Rijm en reden van de straten in Manhattan moesten maar wachten. Waar de ene buurt lag ten opzichte van de andere kon ik natrekken op de kaart die ik bij me droeg, maar was vooralsnog geen lichamelijke kennis. Als ik me de trappen op haastte, de zon en de menigte in, het hete asfalt en smeltende teer onder mijn schoenzolen voelde en boven de stemmen en het verkeer en de algemene herrie uit de kakofonie van muziek hoorde uit gettoblaster die op schouders werden rondgedragen of als koffers langszij werden meegezeuld, dan kreeg ik kippenvel en voelde me licht in het hoofd en zette ik me schrap voor de aanslag op mijn zintuigen die zou volgen. Ik herinner me mijn eer-

ste wandeling door druk, pikant ruikend Canal Street, de bronskleurige eenden hangend aan hun pootjes achter vet-tig glas, de kuipen met glanzende hele vissen, de manden en kartonnen dozen vol graansoorten en groenten en fruit waar ik pas later de naam van leerde kennen: stervrucht, manggis, broodvrucht en longan.

De wandelingen rond Times Square met zijn liederlijk vertier – de bordes die bezoekers lokten met x en xx en xxx en BURLESQUE, ook gespeld als BURLESK en BUR ESK (vanwege een gevallen l), peepshows en Paradise Playhouse en Filthy's en Circus Circus met meisjes live op het podium voor slechts 25 dollarcent en '\$10 alles inbegrepen', en de silhouetten van naakte vrouwen met pronte borsten en lange benen boven de luifels, en de aanblik van pizzatenten en gokhallen en troosteloze wasserettes met hoge stapels met touw dichtgeknoopte pakketten in bruin papier en het zwerfvuil dat rondwervelde en ronddwarrelde als er wind opstak en oplichters die zich op de stoep geïnstalleerd hadden met hun kaarttrucs om arme drommels van hun centen te beroven en de mannen met hun in de zomerhitte tot de ellebogen opgerolde overhemdsmouwen die hun pas inhielden, een kort moment verleid door de belofte van wiegend vlees en snelle ontlading, voordat ze ofwel naar binnen liepen om aan hun gerief te komen ofwel linksom of rechtsom keerden en hun weg vervolgden.

De mythologie van de bohemiens dreef me naar Greenwich Village op zoek naar het briljante gezelschap van dada. Ik was op zoek naar Djuna Barnes en Marcel Duchamp, naar Berenice Abbott, Edna St. Vincent Millay en Claude MacKay, naar Emmanuel Radnitzky, alias Man Ray. Ik was op zoek naar William Carlos Williams en Jane Heap, naar Francis Picabia en Arthur Craven en de verba-zingwekkende figuur die tijdens mijn onderzoek naar dada

was opgedoken, een vrouw die ik had nagejaagd tot in de archieven van de universiteit van Maryland, waar ik drie dagen lang met potlood ijverig haar grotendeels ongepubliceerde gedichten had zitten overschrijven: barones Elsa von Freytag-Loringhoven, geboren Elsa Hildegard Plötz, punkkunstenares avant la lettre, de vleesgeworden opgestoken middelvinger, die zich liet fotograferen met vogelkooitjes op haar hoofd en koplampen aan haar heupen en gedichten schreef als oerkreten of oprispingen vanuit het middenrif.

‘Niemand vraagt naar deze papieren,’ zei de archivaris voordat ze de dozen voor me opdiepte. Ik ben dus Niemand, dacht ik. De papieren van de Barones waren in 1970 in Maryland terechtgekomen omdat Djuna Barnes, auteur van de bedwelmende roman *Nightwood*, de brieven en manuscripten en tekeningen van haar overleden vriendin in haar appartement in New York had bewaard. Toen de universiteit het archief van Barnes verwierf, kregen ze de Barones er gratis en voor niks bij cadeau. Urenlang boog ik me over Elsa’s vergelende gelinieerde en ongelinieerde papieren en bestudeerde de ene na de andere versie van hetzelfde gedicht tot het me duizelde en ik er pijn aan mijn ogen van kreeg. Aan het eind van de dag las ik op bed in mijn kamer in het Holiday Inn mijn notities over en liet ik de ritmische schokken en stoten van de Barones op me inwerken. Zij woonde in de bladzijden die ik naar New York had meegenomen, maar in het hart van de stad was er geen spoor van haar te bekennen. Zelfs niet als geest. Er was helemaal niets van haar achtergebleven in de smalle, hellende straatjes van de Village.

Christopher Street bruieste destijds, een openluchttheater waar ik graag anoniem doorheen wandelde om in de etalages te spieden naar erotische parafernalia en uitdossingen

waarvan ik vagelijk had geweten dat ze bestonden maar die ik nooit had gezien, en ik vroeg me af wat mijn oude vriend pastoor Weeks ervan gevonden en gezegd zou hebben als hij naast me had gelopen, een vraag die ik beantwoordde met de woorden die hij zelf gekozen zou hebben: ‘Wij zijn allen zusters en broeders in de Heere.’ Bewonderend keek ik naar de trotse stellen die tweelingen leken, slank en goedverzorgd in hun bijna identieke spijkerbroek en strakke T-shirt en perfect rechtop met licht zwierende heupen en tussen hen in misschien een hondje aan een lijn terwijl ze al flanerend hun perfecte uiterlijk etaleerden, en naar de lange meiden met hun veren en hoge hakken, en probeerde niet te staren naar de mannen die ik stiekem ‘leren griezels’ noemde: breedgeschouderde krachtpatsers in vol zwartleren ornaat met zilverkleurige studs en spikes en een intense blik die me mijn ogen richting stoep deden afwenden.

Ik lanterfantte in boekhandels, bij Coliseum en Gotham Book Mart en Books and Company en Strand. Bij Eighth Street Bookshop kocht ik *Some Trees* van John Ashbery, en ik las de bundel in de metro en vervolgens hardop nog eens en nog eens toen ik thuis was. En ik ontdekte de National Bookstore op Astor Place, tjokvol verleidelijke wetenschappelijke boeken in een pantser van cellofaan om grijpgrage vingers van mensen als ik af te weren en bewaakt door een witharige tiran die tikkend met zijn potlood de tijd bijhield en je toeblafte als je te lang bij een boek bleef treuzelen, en omdat ik op mijn geld moest letten verliet ik de winkel meestal met lege handen, maar in mijn eigen buurt, tegenover Columbia, mocht ik in de boekhandel van de oude Salter, die toch ook geen lieverd was, met mijn rug tegen een boekenplank op de vloer zitten en blijven lezen tot ik zeker wist welk boek ik wilde hebben, meestal

iets van een dichter die ik niet kende, maar voor het jaar om was had ik toch de hele New York School en meer aangeschaft: meer Ashbery, alsook Kenneth Koch en Ron Padgett en James Schuyler en Barbara Guest en Frank O'Hara – de laatste was twaalf jaar voor ik in New York arriveerde op Fire Island doodgereden door een strandbuggy. En ik herinner me nog steeds de woorden van Guest, de woorden die de aanleiding vormden om haar boek te kopen: 'De afstand tussen personages begrijpen'. Die probeer ik nog steeds te begrijpen.

En als de stad me te veel werd, snelde ik met grote passen de trap van de New York Public Library op met de stenen leeuwen aan weerszijden, ging de deuren door en haastte me naar de vorstelijke leeszaal, zette me aan een van de lange houten tafels onder de enorme koepel met een kroonluchter hoog boven mijn hoofd, vroeg een boek aan en zat urenlang te lezen in het stille daglicht dat door de hoge ramen naar binnen viel tot ik me een wezen van onbegrensde mogelijkheden voelde, een lichaam getransformeerd tot een betoverde ruimte die zich tot in het oneindige uitstrekte, en al lezend, begeleid door het doffe geluid van bladzijden die werden omgeslagen en gekuch en gesnuif en voetstappen die door de immense zaal weergalmden met heel af en toe wat onbeleefd gefluister, vond ik mijn toevlucht in de ritmes van de gedachten die ik leende voor de duur van mijn bezoek, was ik verzonken in zinnen die ik niet geschreven of bedacht zou kunnen hebben, en zelfs al was de tekst cryptisch of wollig of onbegrijpelijk (en daarvan waren er vele), dan nog hield ik stug vol en maakte ik aantekeningen en besefte ik dat mijn missie niet maanden maar jaren in beslag zou nemen. Als ik mijn hoofd maar kon vullen met de wijsheid en kunst van eeuwen, dan zou ik mettertijd, boek na boek, groeien tot ik de reus was die

ik wilde zijn. Lezen vereiste weliswaar concentratie, maar stelde heel andere eisen dan de straat en in de leeszaal kon ik ontspannen. Mijn ademhaling werd er rustig van. Mijn schouders zakten uit hun opgetrokken stand, en vaak liet ik mijn gedachten dromerig afdwalen bij één enkele zin – ‘Het feit dat iets irrationeel is betekent nog niet dat het niet bestaat, het is eerder één van de voorwaarden voor dat bestaan.’ In de bibliotheek kreeg ik vleugels.

Voor ik het gebouw verliet liep ik altijd even langs de leeszaal Slavische literatuur, opende de deur op een kier-tje en gluurde naar binnen naar de oude mannen die haast ivoren beelden van zichzelf leken, met een teint als van grijzige eierschalen en lange baarden in een lichtere tint van dezelfde kleur. Ze waren in het zwart gekleed en zaten schijnbaar roerloos over de oude boeken gebogen. Alleen als ze de bladzijden omsloegen bewogen hun lange wijsvingers doelbewust, steeds hetzelfde gebaar dat bewees dat de beelden levende wezens waren. De oude mannen zijn vast allang dood nu en de leeszaal Slavische literatuur is inmiddels opgeheven, maar ik verzuimde nooit er een blik naar binnen te werpen en die speciale stoffige geur van bejaarde academici en kostbaar papier op te snuiven, een combinatie die voor mij altijd vergezeld leek te gaan van een vleugje wierook en de mystieke filosofie van Vladimir Solovjov van voor de revolutie. Ik durfde er nooit een stap over de drempel te zetten.

De bibliotheek is een Amerikaans paleis, gebouwd met dikke donaties van Lenox en Astor om de hautaine Europese elite te laten zien dat wij Amerikanen voor niemand onderdoen. Maar dit moet gezegd: niemand nam me van onder tot boven op of onderwierp me aan een intelligentietest of controleerde mijn banksaldo voordat ik naar binnen mocht. In Webster had je geen echte rijkelui. Een

paar kalkoenboeren en winkeliers werden als rijken beschouwd, en artsen, juristen en hoogleraren, hoe bescheiden hun inkomen ook, werden op grond van hun jarenlange scholing een klasse opgewaardeerd, wat hun door de arme boeren en monteurs en talloze anderen in en om de stad die geen letters achter hun naam hadden staan vaak misgund werd. Maar in New York was geld iets om je aan te vergapen; ik had nog nooit zoveel geld gezien. Het flaneerde over Fifth Avenue en Park Avenue, alleen of in paren, en lachte en keuvelde achter de ramen van restaurants aan tafels met flessen wijn en gesteven witlinnen servetten en zacht glinsterende kaarsen. Het stapte uit taxi's in schoenen met zolen die nog nooit een stoep leken te hebben aangeraakt en het leunde bevallig achterover op de achterbank van limousines met chauffeur. Het flonkerde in vitrines met horloges en oorbellen en sjaals in winkels waar ik uit verlegenheid niet naar binnen durfde. En onwillekeurig moest ik denken aan Jay Gatsby's prachtige overhemden in alle kleuren van de regenboog en de domme, oppervlakkige Daisy en het trieste groene licht. En ik moest ook denken aan de smerige, schitterende menselijke komedie van Balzac, hoe kon het anders, en aan Proust die in het Ritz dineerde met de vrienden wier eigenaardigheden hij met zo'n schrikbarend scherpe blik plunderde en aan Odettes chique vriendenkring die helemaal niet chic is maar ordinair, en hoe ik ook mijn best deed om aan dat alles te ontsijgen, mijn eigen personage te zijn, die nobele, jonge zij het arme persoon met verheven, verfijnde literaire en filosofische smaak, er schuilde macht in het geld dat ik zag, een brute kracht die me angst aanjoeg en afgunstig maakte omdat ik er in mijn eigen ogen onbeduidender en deerniswekkender door werd.

Ik woon nog steeds in New York, maar de stad van toen

is niet de stad waarin ik nu woon. Geld voert nog steeds de boventoon, maar blinkt nu ook buiten het stadsdeel Manhattan. De vervaagde gevelplaten, rafelige luifels, afbladerende affiches en beroekte bakstenen die de straten in mijn oude buurt in de Upper West Side over het algemeen een rommelig en vermoeid aanzien gaven zijn verdwenen. Als ik er nu toevallig nog wel eens kom straalt het strakkere silhouet van kleinburgerlijke verbeteringen me tegemoet. Leesbare opschriften en frisse, heldere kleuren zijn in de plaats gekomen van de voormalige visuele grauwheid. En het gevaar op straat, de onzichtbare maar alomtegenwoordige dreiging van geweld die elk moment tot uitbarsting kon komen zodat een assertieve houding en doelbewuste tred geen optie waren maar noodzaak, is geweken. In andere delen van de stad kon je je in 1978 de ongehaaste kuirpas van de flaneur aanmeten, maar daar niet. Binnen een week stonden mijn zintuigen op scherp als nooit tevoren. Voortdurend was ik bedacht op een onverhoedse knars of gil of knal, een abrupt gebaar, een onvaste stap of verlekkerde blik van een onbekende die me tegemoet liep, op de ondefinieerbare geur van iets-dat-niet-helemaal-in-orde-is die hier en daar rondzweemde waardoor ik mijn pas versnelde of een Latijns-Amerikaanse of Koreaanse kruidenier in vluchtte.

Ik hield dat jaar uitgebreide dagboeknotities bij in een zwart-wit gemarmerd cahier, vond er mijn held in, de homunculus van mijn reizende gedachten, en probeerde er passages in uit voor zijn roman. Ten minste een deel van mijn activiteiten en gesprekken met anderen en mijzelf werden erin neergekrabbeld, uitgetekend en vastgelegd, maar niet lang nadat ik de bladzijden van het schrift had volgeschreven raakte dit relaas van mijn voormalige zelf

zoek. En toen opeens, drie maanden geleden, vond ik het netjes opgeborgen terug in een doos met varia die mijn moeder bewaard had. Vermoedelijk ben ik in de zomer van 1979 tijdens een bezoek aan mijn ouders aan een nieuw schrift begonnen en liet ik het oude daar liggen. Ik trof het cahier met licht verfrommelde hoek aan in een doos met losse foto's, las de absurde titel 'Mijn nieuwe leven' die op de kaft geschreven stond en begroette het als een dierbaar familielid dat ik dood had gewaand: het stokken van de adem bij de eerste herkenning, daarna de omarming. Pas uren later kwam dat beeld van mij met het schrift aan mijn borst gedrukt me even absurd voor als het ongetwijfeld was. En toch bleek het tweehonderd bladzijden tellende cahier van onschatbare waarde om de simpele reden dat het, in zekere zin althans, weer bovenhaalde wat ik was vergeten of verkeerd had onthouden in een stem die tegelijk de mijne en niet meer helemaal de mijne is. Heel gek. Ik dacht dat ik elke aantekening met 'Lieve Bladzij' begonnen was, een aanhef die ik destijds geestig vond, maar in werkelijkheid noemde ik mijn denkbeeldige gesprekspartner bij verschillende namen en soms helemaal niets.

De reden dat mijn zusje en ik alle bezittingen van onze moeder door onze handen lieten gaan, was dat zij weg moest uit de zelfstandige vijfkamerflat waar ze sinds het overlijden van onze vader bijna tien jaar had gewoond. Ze verhuisde naar een enkele kamer in de begeleid-wonen-vleugel van hetzelfde bejaardencomplex, wat betekende dat we geen kilometers maar slechts meters hoefden af te leggen, maar ook dat haar bezittingen drastisch moesten worden geschift. Een vrolijke aangelegenheid was dat niet, maar wel minder pijnlijk dan had gekund, want tussen de negenenhalf jaar van 'zelfstandigheid' en haar nieuwe onderkomen waarin 'begeleiding' nodig was, had onze twee-

ennegentigjarige, fragiele moeder te bed gelegen in de derde vleugel van hetzelfde complex, bekend onder de naam 'Zorgafdeling'. Tien maanden eerder had de verantwoordelijk arts haar bijna-dood verklaard, zonder die woorden in de mond te nemen uiteraard. Dokter Gabriel had gezegd dat we voorbereid moesten zijn op haar overlijden, wederom zonder dat woord in de mond te nemen. In plaats daarvan raadde hij ons begin oktober vorig jaar met klem aan om een 'vroeg kerst' te overwegen, ergens eind oktober of begin november, waarmee hij impliceerde dat onze moeder in december waarschijnlijk niet meer van de partij zou zijn, dus wilde ze nog een laatste restje genoeg beleven aan haar favoriete feestdag dan konden we maar beter haast maken.

Mijn zusje en ik reageerden geen van tweeën op zijn suggestie, maar we vonden het allebei belachelijk om met het oog op de waarschijnlijke dood van onze moeder te gaan sjoemelen met de kalender. Maanden volgen elkaar nu eenmaal op en als onze moeder in oktober of november doodging dan zouden wij niet net doen alsof Halloween of Thanksgiving Kerstmis was, en ook al was haar tijdsbesef niet meer wat het geweest was en was ze een hele rits gezondheidsproblemen vergeten – de gebroken voet, de gebroken arm, het congestief hartfalen, de pseudo-jicht waardoor haar iele benen waren opgezwollen tot pijnlijke rode stronken en, ten slotte, de infectie die zich in haar bloedbaan had verspreid waardoor ze was gaan hallucineren over dode vrienden, kinderkoren en elfjes met hoge hoeden die naar haar zwaaiden vanachter het raam –, zij zou het scherp afkeuren als wij met de seizoenen zouden knoeien. Ze had zichzelf altijd als 'filosofisch' gezien. Mijn moeders eigenzinnige definitie van dat woord luidt als volgt: we lijden allemaal en we gaan allemaal dood. Toen

ik elf was, zei mijn moeder tegen me: ‘Nooit maar dan ook nooit “heengaan” zeggen als je “doodgaan” bedoeld. Mensen gaan dood. Ze gaan niet op reis.’

Met Halloween leefde onze moeder nog steeds, en ze leefde ook nog met Thanksgiving en met Kerstmis en met Pasen en tegen de tijd dat de zomer er alweer op zat en de bladeren aan de bomen naast de Zorgafdeling begonnen te verkleuren was ze niet langer stervende, en omdat ze pas op de plaats had gemaakt voor de uiterste drempel en de zorgverleners haar bed nodig hadden voor iemand die écht voor de poorten van de dood stond, of liever gezegd lag (ook woorden die nooit in de mond werden genomen), was ze opgekrikt tot begeleid wonen maar werd het haar dus niet toegestaan om naar haar oude zelfstandige woonvertrekken terug te keren, waardoor de verhuizing in gang gezet werd die leidde tot mijn vondst van het cahier en het schrijven van dit boek.

Inmiddels is mijn moeder helemaal gewend aan haar nieuwe kamer en het zou me niet verbazen als ze nog tien jaar blijft leven, maar ze is wel vergeetachtig. Ze vergeet wat ik zojuist tegen haar heb gezegd over de telefoon. Ze vergeet wie er zojuist haar kamer binnenkwam met een pil of een glas water of een sneetje geroosterd krentenbrood. Ze vergeet dat ze de pijnstillers tegen haar artritis al heeft ingenomen en ze vergeet of ze bezoek heeft gehad, en in plaats daarvan praat ze met mij over de orchideeën op haar vensterbank. Ze beschrijft de kleuren en het aantal van de bloemen die aan de afzonderlijke takken hangen en hoe het licht erop valt: ‘Het is wat bewolkt vandaag dus het licht is gelijkmatig.’ Ze drukt zich nog helder uit en herinnert zich veel van haar leven, vooral haar jonge jaren, en de laatste tijd vindt ze het prettig om oude verhalen op te dissen. Gisteren vertelde ze me een van mijn favoriete

verhalen, dat ik als kind eindeloos wilde horen. Zij en haar broer hadden achter het raam op de eerste verdieping van het huis aan het eind van Maple Street in Blooming Field waar ze opgroeiden het gezicht van Eva Harstad gezien. 'De avond viel en Oscar en ik waren op weg naar huis. Er stonden roze strepen aan de hemel en er scheen een vreemd licht. We zagen haar allebei achter het raam. Onmogelijk, moet je weten, want ze had zich een jaar daarvoor verhangen, arme Eva. We kenden haar niet goed. Er was een baby op komst, snap je. Niemand is er ooit achter gekomen wie de vader was. Iedereen in het stadje die niet bekrompen, schijnheilig of hypocriet was treurde om haar, maar daar stond ze, met haar lange blonde haren rond haar gezicht. Ik weet dat ik je dit al heel vaak heb verteld, maar er was iets met haar lippen. Ze bewoog ze als een gek, zoals zangers soms doen bij het inzingen voor een lied, maar er kwam geen geluid uit. We renden niet weg maar ons hart stond stil, als je snapt wat ik bedoel. We liepen snel door. Oscar wilde er nooit aan herinnerd worden. Ik denk dat hij erger geschrokken was dan ik. Ik moet het hem eens vragen, denk ik. Waar is Oscar eigenlijk?' Oom Oscar is in 2009 gestorven. Op sommige dagen weet mijn moeder dit, op andere niet.

Het verleden is broos, even broos als botten die breekbaar zijn van ouderdom, even broos als geesten achter een raam of als de dromen die verstuiven bij het wakker worden en niet meer achterlaten dan een ongemakkelijk of bedroefd gevoel of, minder vaak, een gevoel van onbestemd welbehagen.